

Momente ale criticii teatrale contemporane :

„Ora 19,30“ de Valentin Silvestru „Viziuni și forme teatrale“ de Constantin Măciucă

**Masa rotundă
a revistei „Teatrul“ (text prescurtat)**

PAUL TUTUNGIU : Propunem dezbaterii volumele semnate de Valentin Silvestru* și Constantin Măciucă**, pentru că ele reprezintă două dintre direcțiile în care se manifestă gândirea teatrală românească de azi, dar și pentru că sînt întreprinderi valoroase care surprind, printr-un demn de învi-diat efort de sinteză, unele metamorfoze, căutări și definiri calitative ale fenomenului teatral din ultimul deceniu. Credem că aceste cărți fac parte din seria celor care punctează și ilustrează momentul criticii teatrale contemporane.

Participă:

- Radu Boroianu
- George Genoiu
- prof. Alex. Ianculescu
- Victor Ernest Mașek
- Doina Modola
- Artur Silvestri
- Corina Șuteu
- Paul Tutungiu

DOINA MODOLA Am impresia că 1983 a fost un an foarte fertil pentru teatrologie. Romulus Diaconescu în **Dramaturgi români contemporani** a făcut o istorie de tip tradițional a textului dramatic, organizată pe autori. Cartea lui Valentin Silvestru este o carte de sinteză și de teatrologie complexă, care satisface multiplele obiective ale disciplinei. Cronica de teatru funcționează aici ca o imagine a spectacolului, un document propriu-zis, mărturie scrisă asupra unui obiect estetic atât de efemer cum este spectacolul și expresie a conștiinței critice, a proceselor de evaluare critică. Cartea lui Constantin Măciucă se axează în principal pe textul dramatic și pe fenomenele de evoluție a dramei, considerată ca o sinteză între genul liric și genul epic — un punct de vedere clasic. Mai este și cartea lui Victor Ernest Ma-

șek***, o carte de estetică teatrală, a doua de acest gen după cea a lui Camil Petrescu (restituit, acesta, de curînd, prin truda Floricăi Ichim).

Am omis culegerile de articole și diverse alte lucrări din acest an; materialul pe care ele se exercită este în mare parte dramaturgia românească contemporană. Ele reflectă o nouă etapă a conștiinței teatrale românești, aceea de discutare și examinare critică a acestei arii literare. Nu mai este vorba de promovarea îngăduitoare a dramaturgiei românești — precizează textul lui Valentin Silvestru —, ci de un examen critic exigent al acesteia, ceea ce demonstrează impunerea ei deopotrivă în contextul literaturii și al vieții scenice.

Nu mai este o chestiune de politică teatrală ca dramaturgia românească să fie promovată, ci, așa cum afirma foarte judicios Valentin Silvestru, această dramaturgie s-a impus și a produs un stil de joc scenic, un anume stil al montării.

* Valentin Silvestru, *Ora 19,30*, Editura „Meridiane”, 1983.

** Constantin Măciucă, *Viziuni și forme teatrale*, Editura „Meridiane”, 1983.

*** Victor Ernest Mașek, *Literatură și experiență dramatică*, Editura „Meridiane”, 1983.

GEORGE GENOIU Să observăm că și în volumul **Ora 19,30**, Valentin Silvestru este consecvent în a susține ideile directoare enunțate în cărțile sale anterioare. Avem în Valentin Silvestru un teatrolog care nu emite din cabinetul de lucru concepte, teorii de practică teatrală, ci el a călătorit, a mers adică la fața locului, acolo unde se puteau naște marile fapte de teatru. Este un critic pasionat și un exemplu, după părerea mea, prin modul cum își exercită această profesie. Aș vrea să remarc un aspect interesant în critica de teatru s-a produs un fenomen similar celui din dramaturgie. În afară de dramaturgii profesioniști consacrați, care n-au cunoscut altă tentație literară decât piesa de teatru, au apărut în dramaturgie poeți, prozatori. Același lucru se întâmplă în critica teatrală, unde au început să se manifeste și unii critici literari, esteticieni și istorici literari. Cred că este foarte binevenită această îmbogățire, pentru că datorită contribuției lor gândirea teatrală contemporană a devenit mai substanțială, mai aplicată, mai profesionistă, ca să zic așa. Și, pentru că am enunțat acest punct de vedere, mi-aș permite să spun că în acest val putem remarca și intrarea, printr-un volum, a lui Constantin Măciucă în rindurile teoreticienilor de teatru, numele lui fiind binecunoscut ca îngrijitor de ediții — este autorul unei monografii interesante și substanțiale despre Dimitrie Cantemir. Prezența sa în teritoriul teoretic al vieții teatrale este binevenită. Poate că uneori intră în propria capcană, în sensul că referirile și bibliografia sînt atît de bogate încît la un moment dat sufocă subiectul propriu-zis.

VICTOR ERNEST MAȘEK Îl maschează.

GEORGE GENOIU Îl maschează, și nu simt suflul personal al autorului, ca să zic așa — eu fiind adeptul principului că un om, dacă se apucă să scrie dramaturgie, trebuie să „uile” piesele pe care le-a citit, dacă se apucă să scrie critică literară, trebuie să procedeze alodoma. Cînd scrii, toate lecturile se topecesc în ființa ta, și eu, cititorul, trebuie să simt căldura, vibrația interioară a autorului.

VICTOR ERNEST MAȘEK Să nu uităm că autorul a fost profesor de istoria teatrului la Institutul de artă teatrală și cinematografică: se simte și în structura cărții sale această vocație didactică, printr-o anume sistematizare și printr-o specifică claritate a ideilor.

Cartea sa mi se pare importantă, în acest moment în care se află în discuție precizarea mai riguroasă a specificității structurale a literaturii dramatice. Ea

aduce argumente asimilate din lecturi intense, dar și idei personale privind elementele stabile din structura dramatică. Aici sînt lucruri prețioase și interesante de citit și într-o altă direcție foarte actuală astăzi — aceea a stabilirii unui statut estetic al artei dramatice, nu doar ca gen artistic subsumat literaturii, ci ca atît la fel de independentă de literatură, ca și arhitectura, arta plastică sau celelalte arte. Sînt argumente care fac ca această carte să se înscrie de-a dreptul polemic în dezbaterile actuală privind aceste două probleme enunțate.

Deși au valoare de sinteză deosebită, importanța cărților amintite (din punct de vedere tematic și ca atitudine) constă în aceea că ele marchează un desigur așteptat și foarte necesar salt într-o altă categorie de lucrări, care investighează fenomenul cunoașterii de sine a dramaturgiei românești. Să recunoaștem că, ani de zile, perimetrul cărții de teatru a fost acoperit aproape exhaustiv de cărți de factologie teatrală, cărți utile, cărți interesante, care adunau efemeridele cronicilor la zi asupra spectacolului. Personal, am oarecare îndoieli asupra criticilor de teatru care vor să fie cu orice preț autori de cărți, adunîndu-și efemeridele între coperti.

Și iată că acum avem cărți despre teatru scrise de autori cu program. Îmi place să cred că și cronicarul trebuie să fie un critic cu program. Valentin Silvestru își expune programul teoretic fără a înceta să fie și critic. În această carte despre teatru se discută și probleme de principiu. Aș aminti cîteva dintre ele, care mi se par importante: criteriile profilului stilistic al unui teatru, sau criteriile de alcătuire a repertoriului, problema de principiu bine dezbătută aici și legată de specificitatea teatrului. Nu orice dezbateri cu și despre activiști este și teatru politic, ne previne autorul, acest gen de teatru are o anumită specificitate în scriitură și în tipul de conflict, ceea ce este important să știm, pentru că altfel putem crede că, dizolvînd conceptul de teatru politic în cel de teatru în genere, facem teatru politic în fiecare spectacol. Importante sînt și considerațiile privind statutul axiologic al artei regizorale.

PAUL TUTUNGIU În volumul **Ora 19,30**, Valentin Silvestru ne oferă o **perspectivă proprie** asupra dramaturgiei românești contemporane. Această carte ar putea fi tradusă și ar putea reprezenta pentru specialiștii străini un interesant punct de vedere în legătură cu situația dramaturgiei, regiei, teatrologiei contemporane din țara noastră.

CORINA ȘUTEU: Pentru discutarea spectacolului actual, tonul polemic se

arată a fi foarte nimerit. Important în cartea lui Valentin Silvestru, din punctul meu de vedere, este și tonul polemic, datorită căruia cititorii de azi și cei de niine își vor face o imagine reală despre controversele născute la un moment dat. Tonul pur descriptiv pe care îl folosesc unii croniciari, atitudinea lor neutră față de actul scenic sînt neconforme cu spiritul teatrului, deși pot fi conforme cu analiza fenomenului.

VICTOR ERNEST MASEK : Legat de aceasta, este foarte interesantă și latura etică a cărții lui Valentin Silvestru. Ea funcționează ca ontologie a actului de creație dramatică. Dimensiunea morală a profesiei de cronicar și de critic, ca și abaterea de la o anumită morală a judecății de valoare, nu au fost foarte des discutate în literatura noastră de specialitate, și acest aspect, implicit și explicit, dă cărții pe care o discutăm o notă de originalitate.

GEORGE GENOIU Eu n-aș folosi termenul polemică. Mă gîndesc la **militantism estetic**. Valentin Silvestru nu polemizează, el militează pentru un reperțriu.

Prof. AL. IANCULESCU Eu vin dintr-o lume mai puțin abstractă decît a dumneavoastră ; să spun așa, din lumea valorificării valorilor.

Mulțumesc pentru posibilitatea ce mi s-a oferit de a participa la această discuție. Mă interesează ca întreprinderea pe care o reprezint — Centrul de librărie București — să facă o muncă utilă și cititorului, și autorului, și mai ales culturii. Încercăm să aplicăm în viața întreprinderii o concepție despre munca de difuzare a cărții, al cărei pivot dorim să fie promovarea valorii. Vrem să implicăm librării în actul de cultură ; mi-am dat seama că, din păcate, pînă la ora actuală, sînt puțini librari, chiar foarte puțini lucrători comerciali din rețeaua noastră implicați în actul de cultură, și cred că trebuie găsite modalități de stabilire a unei legături cu revista „Teatrul“, cu alte reviste, cu oamenii de specialitate, cum sînt criticii de teatru, și să ne ajutăm reciproc pentru ca și difuzarea cărții de teatru să se înscrie în coordonatele oferite culturii noastre. Astfel de cărți cum sînt acestea două, dar și altele, nu trebuie să lipsească din bibliotecile profesorilor, teatrelor, activiștilor culturali, elevilor școlilor populare de artă, actorilor teatrelor populare și muncitorești.

GEORGE GENOIU Ar trebui menționată o chestiune, în dezbaterea noastră, în legătură cu cartea de teatru. Există o teamă a vinzătorului de carte că produsul aflat în librărie nu se va vinde imediat. Nu este obligatoriu ca o carte să se vîndă în anul în care apare, pentru că ea nu are termen de garanție, precum cutiile de conserve. O carte de teatru poate și trebuie să existe oricînd în librărie.

ARTUR SILVESTRI Considerațiile profesorului Ianculescu vădesc o mentalitate culturală mai largă. Iată ce observ : nu neg interesul pronunțat al criticii de teatru pentru domeniul contemporaneității, dar această înclinație are și un revers, deoarece distrage atenția exegetilor de la epoci care nu trebuie nicicum minimalizate. „Actualismul“ mult prea accentuat produce, culturalicește, dezechilibrul atunci cînd din istoria unui domeniu sînt multe etape istorice care nu au fost încă pe deplin clarificate. Actualitatea este, știe oricine, efectul unui proces care nu a început ieri ; a o explica numai prin ea însăși, ori prin date istoricele recente, înseamnă a da explicații fragmentare.

Cîtă vreme nu vom avea o sinteză solidă asupra teatrului popular, cîtă vreme nu vom avea editate integral textele dramaturgilor români mai mari ori mai mărunți, cîtă vreme cît nu vom avea încercări serioase asupra gîndirii teatrolgice românești, de la întîile manifestări imperfecte, nu vom putea vorbi în chip plauzibil despre actualitate, cîci dimensiunile înaintării care s-a produs nu vor fi clare. Sinteze avem astăzi, aceasta este ideea, însă nu atîtea cite ne trebuie, și în tot cazul insuficiente în raport cu necesitățile majore ale unei culturi naționale.

RADU BOROIANU Adept convins al praxiologiei, Valentin Silvestru a fost suspectat uneori, în tratarea cutăruia sau cutăruia dintre fenomenele vieții teatrale, de către unii dintre noi (și m-am numărat uneori în această persoană întîia plural !), de alunecare în pragmatism. Jocul de cuvinte nu e căutat, nici întîmplător nu e apelul la termeni cu originea între practică și acțiune. Ele sînt provocate de o prezență continuă în toate întîmplările teatrului românesc contemporan : Valentin Silvestru.

Ai putea să-i reproșezi lui Valentin Silvestru că a uitat într-o cronică (sau în mai multe) mai vechea titularizare a actorului ca virtual coregizor, și-l stopează

cu bruschetele cînd încearcă să-și asume, cu bună-credință și onestă profesionalitate, sarcina totală? Oare nu așa au început — poate, mai interesant (dar cine mai știe cum erau începuturile, sau cine le mai reamintește începuturile, celor care azi dețin gloria?) — Brook, Strehler sau Ciulei? Criteriile care-l fac pe Valentin Silvestru să aleagă ce spectacol vede, la ce spectacol scrie, la ce spectacol trimite un mai tânăr colaborator, îmi rămîn obscure. Drept pentru care nu am decît a regreta că panorama deceniului opt este incompletă din punctul de vedere al consemnării spectacolelor și a realizatorilor lor. Colocvial, poți împărtăși puncte de vedere colegiale, o carte însă te obligă la rigoare. Spiritul acesta fiindu-i de multe ori recunoscut, sint convins că Valentin Silvestru va primi remarcă mea ca pe o dorință de perfecțiune. Revenind la structura cărții *Ora 19,30*, aceasta era la latitudinea autorului, în ciuda caracterului compozit al materialului, și se putea modela prin montajul temelor și prin ideatica fiecăreia dintre teme în parte. Obsesia repertoriului, obsesia prezenței comediei (nu și a unor anumite „comédii”), obsesia prezenței dramaturgului în întregul reprezentat al operei sale, a regiei și a regizorului (aș reproșa, dacă nu ar fi limitele metodologiei, că din portretul lui Tocilescu, la care și eu țin foarte mult, lipsesc spectacolele Molière-Bulgakov, consemnate entuziast la activitatea Teatrului „Bulandra”, iar portretul de-abia se zărește „din profil”, cînd pantagruelicului nostru amic îi era necesar unul „în întregime!”), obsesia criticii ca obște și profesie (cu toate că o critică a scenografiei nu m-a convins că există singurul care s-a ocupat cu obstinție la un moment dat de fenomen, dar rupt din context și nu întotdeauna cu cel mai nimerit instrumentar, fiind Paul Cornel Chitic), obsesia instituțiilor teatrale și a animatorilor care reușesc să marcheze un timp — iată care ar fi, dintotdeauna obsesiile lui Valentin Silvestru, și care s-ar constitui într-una singură, majoră, teatrul. (Cred că o antologie a textelor sale nici n-ar trebui să poarte alt titlu decît „Obsesia teatrul”).

ARTUR SILVESTRI În persoana lui Valentin Silvestru, avem a face, indiscutabil, cu un critic serios și, cum se zice, cu program; însă și cu un comentator incomod, care iubește polemica, o practică în chip perseverent, și pe care, ca să fiu sincer, îl prinde acest vestmint de polemist. Cu polemistii e bine, de aceea. Să fii polemic, așa că întimpinările pe care am a le face le fac fără menajamente oricine scrie tăios este sigur că se expune unui tratament asemănător.

Ora 19,30 e o contribuție cu indiscutabile merite, însă am sentimentul că în câteva puncte e fragmentară și, să mă ierte autorul, subiectivistă. Sub titlu, Valentin Silvestru a pus mențiunea „studii critice asupra teatrului dramatic din deceniul opt al secolului XX”. Mai întii că fenomenul ar fi trebuit urmărit în integralitatea lui. Însă ce observăm, examinînd sumarul? Că exegetul nu comentează aci teatrul produs de cîteva autori cu o valoare absolută certă. Nu-s nici Valeriu Anania, Paul Anghel, Vasile Rebreanu, I. D. Sîrbu, Eugen Barbu, nioi Ion Coja. Dacă desfășurăm fenomenologia unui obiect, atunci nu trebuie să lipsească nici una dintre datele lui esențiale.

GEORGE GENOIU Dramaturgii citați de Artur Silvestri sînt foarte cunoscuți. Eu am scris despre majoritatea dintre ei, despre Valeriu Anania, despre Paul Anghel, despre I. D. Sîrbu, dar cred că aici nu judecăm o istorie a teatrului din deceniul 8, ci judecăm o carte, o dare de seamă, „o fișă”.

ARTUR SILVESTRI: Dați-mi voie să citez. Iată ce spune Valentin Silvestru: „...Criticul care vrea să ofere nu numai o simplă culegere a cronicilor fluide, elaborate în fierbințeala zilei, ci o carte, adică un concept **global** (s.n.) și solidificat, e dator să-și explicitizeze crezul și să-și expună criteriile, să riște ierarhizări și încadrări, cu alte cuvinte să se angajeze într-o tentativă teoretică. E dator s-o facă mai ales cînd își arogă pretenția de a stabili reliefurile configurative ale unui peisaj...” Va să zică, dacă acesta este programul, ei bine, părerea mea este că lipsesc de aici nu numai un număr de autori, ci lipsește o direcție din dramaturgia românească, ceea ce, din unghiul pretenției de globalitate, mi se pare amendabil.

GEORGE GENOIU: Bine... și pe mine m-a surprins că susține, cu foarte multă îngăduință, aș putea spune, comedia românească, adică ori de cîte ori este vorba de comedie, de un text sub semnul comediei. În ultimă instanță, îl înțeleg: oricine scrie o comedie este un dramaturg care îl interesează.

CORINA ȘUTEU Nu trebuie să absolutizăm.

GEORGE GENOIU Nu absolutizăm. Din punctul meu de vedere, l-aș putea suspecta de un subiectivism explicabil, dar, dacă am să scriu o carte, să zicem, despre deceniul respectiv, am să scriu mai puțin despre acești dramaturgi de comedie, de satiră, și am să scriu mai mult despre Valeriu Anania, despre Paul Anghel, adică mie îmi sînt mult mai aproape acești autori.

VICTOR ERNEST MAȘEK : Tovarășe Genoiu, ce fel de comedioграфи ne propune Valentin Silvestru? Ei sînt Carașiale, Mazilu, Ion Băieșu, Dumitru Solomon, Tudor Popescu. Mărturisesc că n-am nimic de obiectat împotriva acestor autori, de mina întâi.

PAUL TUTUNCIU În momentul de față, neavînd un tratat al Academiei care să prezinte într-un sistem gîndirea teatrală românească, de la, să zicem, Ion Budai Deleanu și Grigore Asachi începe, neavînd așadar la îndemînă un asemenea instrument care să oglindească „urcușul” teatrolgiei românești, nu putem să-l înscrim exact în gîndirea teatrală românească, cu contribuțiile lui reale pe Valentin Silvestru. În același timp, nu avem suficient sistematizată, mai ales pentru a doua jumătate a secolului XX, gîndirea teatrală europeană și mondială. Trebuie să știm că Valentin Silvestru are o bogată și complexă activitate teatrolgică, nu numai pe plan național : este prezent la toate manifestările internaționale de teatru teoretice și practice, pe linie de I.T.I. și pe alte linii, integrîndu-se în gîndirea teatrală mondială și reușind și să formuleze o gîndire teatrală originală. Iată de ce ne este mai greu să definim locul acestei cărți în ansamblul gîndirii teatrale românești și nu numai românești.

DOINA MODOLA În legătură cu problema publicării cronicilor, adevărul e că sînt foarte necesare culegerile de cronici, ele fiind instrumente de lucru indispensabile și ușor accesibile criticului și istoricului teatral. Trebuie să recunoștem importanța ca document a cronicilor. Cronicile de teatru sînt documente de istorie teatrală, iar cronicarii sînt și istoriografi, ceea ce modifică oarecum statutul lor, comparativ cu criticii literari. În timp ce literatura (și textul dramatic), odată tipărite, sînt la îndemîna oricărui om receptiv, din orice epocă, spectacolul — care se perimează atît de repede, se degradează, se spulberă, dispăre — este accesibil doar aceleia care îl caută, și pentru un răstimp foarte scurt. Cronicarul depune mîrturie asupra unei reprezentații, care chiar valoric poate să difere de altă reprezentație, foarte apropiată în timp. Aceasta ține de specificul artei teatrale, care, într-o structură spectaculară relativ stabilă, oscilează, datorită multiplelor sale determinări umane.

RADU BOROIANU : În abundența de culegeri de cronici teatrale, lipsite de un minim efort de sistematizare (efort care, după părerea mea, ar trebui să fie premergător chiar conceperii lor jurnalistice, fiind condiția firească a profesiei

de critic), în această abundență, repet, cartea lui Constantin Măciucă este o apariție îmbucurătoare ! Ea nu este o carte de teorie seacă. (S-ar putea așa ceva, despre teatru ?) Și totuși, este o carte teoretică, științifică, despre teatru. Eseurile se află sub semnul benefic al cunoașterii sau, cum l-am mai numit, al călătorului, semn ce nu pare să guverneze totdeauna o profesie care n-ar trebui să-i ducă dorul

Recunosc că, dintre toate eseurile ce compun volumul „Viziuni și forme teatrale”, am fost și am rămas cel mai atras de primul, „Evoluții și cristalizări ale structurilor dramatice”, datorită resuscitării interesului general (de la contestarea violentă la adularea turbulentă) pentru dramaturgia și teoria teatrală a lui Bertolt Brecht.

Remarcile eseistului român privitoare la pulverizarea genurilor literare clasice sînt binevenite, cu toate că nu ader într-un tot la inodul de extrapolare a termenilor, și devin circumspect în fața unuia ca „epicizant”, de exemplu, care-mi întinde și ne întinde, socotesc eu, capcana sinonimiei epicului cu narativul și ne trece, pe nesimțite, din structură la stil — categorii nu numai distincte, dar care nici nu se pot condiționa una pe alta decît în ordinea grafiată mai sus, și nu invers. Acumulările care au pregătit însă lovitura de grație dată terțetului aristotelic sînt bine și pertinent însumate.

N-am înținit însă nimic despre ceea ce cred că stă cu adevărat la originea epicului în teatrul cult european, alături de literaturile asiatice străvechi, și anume literatura sau spectacolul popular.

Teatrul de hilci, spre exemplu, este una dintre sursele cele mai evidente și mai puțin cercetate. Cu precădere la noi, acest studiu ar duce la revelații, și în relația directă cu primele texte scrise (vezi cazul *Occisio Gregorii...*). Rămîn de asemenea descumpănit cînd nici un comentator al fenomenului (cu o excepție palidă. B. Dort) nu remarcă înțietatea formei a lui Pirandello, măcar în cîteva teme ale sale : conștientizarea măștii, introducerea în scenă a „personajului” ca atare, analiza lucidă a posteriori a ceea ce se derulase o dată — potrivit canoanelor clasice ale întregii și ale psihologilor în evoluție etc. Mi se pare că paradoxul formulat de Marcuse în „L'homme unidimensionnel” : „Domeniul iraționalului devine o zonă veritabilă a raționalului”, și care inițial a fost mai ales asociat cu numele și creația lui Brecht, ca mai apoi să însoțească teatrul absurdului (traversare care a ținut de sociologismul vulgar), s-ar fi cuvenit, în prealabil, înființului mare novator al teatrului secolului XX, Pirandello.

Subscriind la teoria lui Constantin Măciucă despre drama faptului documentar, despre reducățiile epicului și drama-discuție, nu subscriu în aceeași măsură la exemplificări. Pentru mine, **Monolog cu fața la perete** de Paul Georgescu, text relevabil din punct de vedere literar, nu are nimic comun (în structura sa, și nu în subiect sau în epoca istorică descrisă) cu spațiul, destul de generos altminteri, al scenei teatrale.

„Statutul estetic al artei dramatice” constituie, în carte, un eseu închinat în măsură precumpănitoare componentei de echilibru a stilului inconfundabil al școlii regizorale românești.

VICTOR ERNEST MASEK Cartea lui Constantin Măciucă se deosebește de cartea lui Valentin Silvestru. V. Silvestru ajunge la teorie pornind de la viața teatrală, și face saltul luind cu sine toată bogăția de impresii pe care o aduce trăirea actului teatral. Constantin Măciucă este și el în contact cu această viață, dar altfel. De aceea și cartea lui este mai rece. Îl găsim aici mai puțin pe Constantin Măciucă-omul, îl găsim mai mult pe teoretician.

Această carte este foarte importantă, în momentul de față, pentru că aduce argumente și readuce în discuție două aspecte care mi se par fundamentale: cel al specificității dramaturgiei, și acela al structurii dramatice a unui text născut și gândit pentru scenă.

Capitolul „Statutul estetic al artei dramatice”, destul de larg tratat, este o pledoarie care-și are soriginea în gândirea teatrală românească clasică, de la Caragiale la Camil Petrescu, pledoarie pentru un statut estetic propriu artei teatrale, pe care nu toți criticii de formație filologică îl înțeleg. Am impresia că elementul hotărâtor, și care dă pecetea acestei arte, este totuși textul dramatic. Pledoaria tovarășului Măciucă consolidează legitimitatea estetică a unui inventar de noțiuni specifice care permit judecarea în sine și pentru sine a ceea ce își propune și ce poate fi actul teatral.

DOINA MODOLA : Cartea lui Constantin Măciucă se situează în perimetrul teoriei teatrale. Este impresionantă prin orizontul ei cultural, prin faptul că introduce în circuitul informației cărți care nu sînt la îndemîna foarte multor persoane. Cele două surse bibliografice fundamentale ale acestei lucrări mi se par a fi „Estetica” lui Lukacs și „Forme și idei în teatrul modern” de J. Gassner; ele au ghidat structura cărții, care se înscrie într-un teritoriu aflat între estetică și istoria teatrului în desfășurare, așa cum o practică — pe aceasta din urmă — Valentin Silvestru. Lucrarea lui C. Mă-

ciucă pune în principal problemele textului, ca bază stabilă a edificiului spectacular. Important e faptul că toate considerațiile se întemeiază pe postulatul autonomiei teatrului ca artă, față de textul dramatic.

De asemenea, mi s-a părut foarte interesant faptul că argumentele reprezintă un fel de conștiință a valorii de nivel universal a dramaturgiei românești, pentru că autorul nu face o disociere între argumentele extrase din literatura universală și argumentele aparținînd literaturii române. Din acest punct de vedere, la fel ca și lucrarea lui Valentin Silvestru, această carte ilustrează conștiința valorii dramaturgiei.

Din alt punct de vedere, ambele cărți mi se par importante, demersul lor făcînd legătura cu o perioadă mai veche, în care critica se baza pe teoria dramei, și sînt simptome de revenire la acest mod de gîndire. Ajungem din nou la același punct, în care literatura începe să fie gîndită ca întreg perimetrul creației literare destinate scenei, incluzîndu-se și genul dramatic, cu propriile lui norme.

ARTUR SILVESTRI : Referitor la cartea lui Constantin Măciucă o să mă opresc la un aspect care mi se pare că n-a fost menționat. Cu totul remarcabil în această carte este sentimentul că teatrul românesc este sincron cu teatrul universal, dar nu printr-un fenomen acultural, ci pentru că ora teatrului românesc coincide cu ora universalității. Există un eseu al lui G. Călinescu, din 1927, pe care criticii nu-l evocă, după părerea mea, lămuritor în ceea ce privește teoriile sincroniste. Călinescu spune acolo un lucru foarte interesant: un număr de ceasuri pot să bată în momente diferite aceeași oră, fără ca între ele să existe o legătură sau o înfrîurire. Însușirea cu totul remarcabilă a contribuției lui C. Măciucă este de a vorbi de un sincronism endogen, al teatrului românesc în raport cu teatrul universal.

DOINA MODOLA : Cele două cărți atrag atenția că dramaturgia românească nu este uneori citită cum trebuie, și sancțiunea pe care i-o aduc critica și istoria literară este nedreaptă și vine în bună măsură dintr-o lectură inadecvată.

Mai vreau să semnaliez un lucru, și sînt din nou obligată să mă întorc la Valentin Silvestru. În timp ce Constantin Măciucă apare ca un autor obiectiv și obiectivat în text, Valentin Silvestru apare ca un personaj, și personalitatea sa, în ipostaze felurite, este unul dintre aspectele care dau farmec lucrării. Cartea lui Valentin Silvestru nu este numai istoria deceniului 8, ci este și istoria lui Valentin Silvestru și a psihologiei lui.

Tipul său de sinteză se situează în filiația tipului de sinteză istorică profesat de Eugen Lovinescu, care, la scurt timp după exercițiul critic foiletonistic, și-a sintetizat studiile pe curente, pe idei, într-o operă făcută în marș. Este o vocație proprie culturii românești, care își face istoria din perspectiva scribirilor individuale ale criticilor.

ARTUR SILVESTRI Doina Modola a observat foarte frumos că **Ora 10,30** e și o istorie a unui personaj care este autorul însuși. Mă asociez observației, care e profundă și are și un subtext. Într-un rind, Paul Tutungiu ne îmboldeu să vorbim și despre stilul eseistic al lui Valentin Silvestru. Am impresia că, printr-un consens foarte respectuos, nu am vorbit nici unul despre aceasta, deoarece stilul lui este acela al unui scriitor care a scris **Arta îmbrobodirii**. Într-adevăr, Valentin Silvestru e prin aceasta un critic

popular, cultivind, spre deliciul multilor, un radicalism umoristic și inteligent, apt să demonstreze, cu aceeași volubilitate, teza și antiteza.

PAUL TUTUNGIU: Aș vrea să mulțumesc, în numele revistei „Teatrul”, participanților la această dezbatere, care au răspuns la dorința noastră de a pune în discuție două importante cărți de teatru de azi. Evident, e doar un început, aceste cărți, și altele ce pot fi incluse în această categorie, merită comentarii mai ample, care, nu ne îndoim, nu vor întârzia să apară. După cum autorii cărților aici și astfel comentate au la dispoziție paginile trebuitoare în revista noastră, dacă vor considera că e necesar să-și exprime opiniile privitoare la această masă rotundă. Precizăm că — din lipsă de spațiu — publicăm doar fragmente din stenograma dezbaterii.

In memoriam

Benno Popliker

Îl întâlneam zilnic în careul Pieței Amzei, cu o sacoșă goală și o servietă doldora de idei și proiecte. O persoană mărunțică, rotofele, cu ochi rotunzi de bufniță, de o mare mobilitate, călcând ușurel, și zimbând totdeauna trist, ca unul dintre eroii celui pe care l-a adorat: Șalom Alechem. La fiecare întâlnire, mă așteptam să aud de la el un cîntec sau un cuplet vechi, cu o lacrimă veche. Din servietă sa, tăbăcită de ploaie și vînturi, Benno scotea o amintire și un proiect.

Amintirile fostului clev de la Cernăuți, ale fostului student în drept de la Viena, ale actorului care a jucat întîi în limba germană și apoi în idiș, unul dintre membrii fondatori ai T.E.S.

Un rafinament desăvîrșit. Era stanislavskian sau brechtian? El o știa? Discret, de o inalterabilă curățenie sufletească, modest — da, modestia, care i-a fost pană, l-a făcut un Cyrano (cu nasul mic) al Teatrului Evreiesc din România. Șalom Alechem îl va fi așteptînd cu brațele deschise... să-i mulțumească pentru Croitorul fermecat, Viața lui Stempeniu, Tevie Lăptarul, Stele rătăcitoare, Menahem Mendel... „Pentation”-Șalom, pentation al tristeții și bucuriei... Ca autor, regizor, interpret!

A murit, de curînd, în trenul de noapte care-l ducea, în vizită, spre Viena adolescenței sale.

A murit pe pămîntul țării pe care a slujit-o cu marea sa artă!
„Șalom!”

Alecu POPOVICI